

Теорія галузевих ринків

Силабус курсу

Корисна інформація:

Електронна адреса розміщення **освітньо-наукової програми** третього рівня зі спеціальності 051 «Економіка»: <http://www.econom.kharkov.ua/upim/jjubMYjd.pdf>

Електронна адреса розміщення **навчального плану** підготовки докторів філософії зі спеціальності 051 «Економіка»: <http://www.econom.kharkov.ua/upim/fM3beGTE.pdf>

Електронна адреса розміщення **робочих програм** всіх курсів освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 051 «Економіка»: <http://www.econom.kharkov.ua/index.php?id=818&idd=805&lang=u>

Електронна адреса розміщення **силабусів** всіх курсів освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 051 «Економіка»: <http://www.econom.kharkov.ua/index.php?id=819&idd=805&lang=u>

1. Загальні відомості

Лектор: д.е.н., проф. Соболев Володимир Михайлович

Асистент: не передбачений

Консультування: понеділок 10⁰⁰ – 12⁰⁰

Місце консультування - кафедра статистики, обліку та аудиту, ауд. 3-25, м. Харків, вул. Мироносицька, 1. тел. (057) 707 53 31,

e-mail: особистий : vsobolev@karazin.ua , vladimir_sobolev@ukr.net

кафедра статистики, обліку та аудиту: statistika@karazin.ua

розклад занять: щотижня по _____, час _____, ауд. _____.

2. Характеристика та обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів – 3 кредитів, загальна кількість годин – 90.

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
18 год.	6 год.
Практичні заняття	
12 год.	4 год.
Самостійна робота	
40 год.	40 год.
Індивідуальні заняття	
20 год.	40 год.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітньо-професійної програми

Навчальна дисципліна є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії з економіки.

Пререквізити: вивчення навчальної дисципліни базується на знаннях навчальних дисциплін: «Мікроекономіка», «Економічна історія та історія економічної думки», «Статистика», «Економічна статистика», які вивчаються на бакалаврському рівні. Тому, якщо студент не вивчав ці дисципліни в бакалавраті і матиме проблеми із засвоєнням матеріалу дисципліни, йому необхідно самостійно пройти компенсаторне навчання на факультативній основі, користуючись методичними порадами лектора.

Крім того, вивчення дисципліни спирається на попереднє вивчення на 1 році та у 1 семестрі 2 гоку аспірантської підготовки таких дисциплін, як «Філософські засади та методологія наукових досліджень», «Методологія дослідження та практика вимірювання економічних процесів», «Сучасна теоретична економіка», «Теорія ігор та її застосування в економічному аналізі» та «Статистичне моделювання та прогнозування».

Постреквізити: основні положення навчальної дисципліни кореспондують з вибірковими дисциплінами «Ринок фінансових послуг», «Моделі економічної динаміки», «Економіко-статистичні методи дослідження кон'юнктури ринку», які вивчаються паралельно. Отже, глибоке оволодіння матеріалом даної дисципліни дозволяє широко використовувати інструментарій кількісного та якісного аналізу, засвоєний у попередніх семестрах, поглибити розуміння взаємозв'язків усіх дисциплін 4 семестру та підвищити ефективність роботи над дисертацією, науковими публікаціями, участі у наукових конференціях та успішного проходження педагогічної практики.

3. Опис курсу

Мета вивчення дисципліни - сприяння посиленню методологічної спрямованості навчального процесу, оволодіння знаннями основ методології, техніки і організації науково-дослідної діяльності, сприяння розвитку наукового світогляду і творчого мислення.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- засвоєння теоретичних основ методики та організації науково-дослідницької діяльності;
- підвищення рівня методологічної культури;
- формування наукового світогляду фахівців;
- вироблення вмінь критичного аналізу наукової інформації та її оцінювання, вмінь полемізувати, аргументуючи та обстоюючи власні думки;
- формування вміння висвітлювати результати дослідницьких пошуків у магістерській роботі, а також узагальнювати результати науково-дослідної роботи;
- опанування основами методології, технології та організації науково-дослідницької діяльності;
- засвоєння, розуміння і відтворення наукової термінології

Методи навчання: лекції, семінарські заняття, проведення самостійного наукового дослідження, дискусії з актуальних методологічних проблем економічної науки.

Результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни здобувач має оволодіти наступними компетентностями:

ФК 5. Здатність та готовність узагальнювати результати самостійних досліджень у формі складання аналітичних звітів і оцінювати ці результати з погляду їх застосування для рекомендацій і оцінки практичних заходів у галузі економічної політики. А також для ухвалення стратегічних рішень на мікро- і макрорівнях національної економіки.

ФК 9. Здатність до вироблення та обґрунтування оптимальних (найліпших) рішень в управлінні економічними системами на базі використання методів математичного моделювання та прийняття рішень в умовах конкуренції, невизначеності та конфлікту.

Він має продемонструвати такі результати навчання:

ПРН 4. Вміти формувати, аргументувати нові та складні ідеї.

ПРН 7. Бути здатним до встановлення дії економічних законів та їх зв'язку з макро-, мікроекономічними проблемами.

4. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і методологія теорії галузевих ринків. Основні теорії фірми.

Тема 2. Структура галузевого ринку. Бар'єри входу на ринок і виходу з ринку.

Тема 3. Конкуренція і монополія у розвитку галузевих ринків.

Тема 4. Інформація як фактор впливу на ринкову активність.

Тема 5. Поведінка домінуючої фірми на ринку.

Тема 6. Стратегічна взаємодія великих фірм на ринку.

Тема 7. Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження на галузевих ринках.

Тема 8. Структури ринку, патенти і технологічні інновації.

Тема 9. Природна монополія.

Тема 10. Державна галузева політика

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет і методологія теорії галузевих ринків. Основні теорії фірми	2
2	Тема 3. Конкуренція і монополія у розвитку галузевих ринків	2
3	Тема 5. Поведінка домінуючої фірми на ринку	2
4	Тема 6. Стратегічна взаємодія великих фірм на ринку	2
5	Тема 7. Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження на галузевих ринках	2
6	Тема 9. Природна монополія	2
	Разом	12

Календарний план занять

Тиждень	Дата	Тема лекції	Тема семінара /практичного заняття	Контрольні заходи	Здача індивідуальних завдань
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					

6. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає: види роботи, що зазначені в таблиці нижче.

Вид самостійної роботи	Всього годин		Форми контролю
	денне	заочне	
1. Самостійне вивчення окремих тем	20	40	Усне (письмове) опитування
2. Підготовка рефератів, доповідей за індивідуальними завданнями	10	30	Перевірка рефератів, доповідей, обговорення у групі
3. Пошук відповідей на контрольні запитання з вивченої теми	6	10	Перевірка конспектів, оглядів літератури
4. Виконання тестових завдань	2	2	Перевірка тестових завдань
5. Виконання самостійної (контрольної) роботи	2	2	Рішення завдань і вправ. Перевірка письмової роботи
Загальний обсяг	40	84	

7. Індивідуальні завдання

№ з/п	Види, зміст індивідуального завдання	Максимальна кількість балів
1.	Підготовка реферату (теми 1-5)	10
2.	Підготовка реферату (теми 6-10)	10
	Разом	20

Кожний здобувач готує протягом семестру 2 реферати для перевірки викладачем. Рекомендована тематика рефератів наведена нижче. Залежно від чисельності групи проводяться або не проводяться публічні виступи з рефератами та їхні публічні обговорення. За умов малочисельної групи публічні обговорення не проводяться.

Перший реферат готується як повідомлення оглядового характеру, присвячене викладенню отриманих в результаті самостійного пошуку даних відомостей про ступінь присутності у науковому просторі літератури з обраного питання. Максимальна оцінка 10 балів.

Другий реферат готується у формі наукової доповіді з аналізом наукової літератури з обраного питання, викладенню дискусійних проблем, аргументацією власної позиції та відповідями на запитання викладача та інших здобувачів. Максимальна оцінка – 10 балів.

8. Методи контролю та критерії оцінювання

Методи контролю передбачають поточний контроль (10 балів), виконання індивідуальних завдань (2 завдання по 20 балів, разом 20 балів) та 2 контрольних робіт

(письмовий тест та задачі, усього 20 балів). Додаткові бали здобувач вищої освіти отримує за роботу (виступи, розв'язання задач) на заняттях (10 балів). Максимальний бал протягом семестру дорівнює 50.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту, що проводиться у письмовій формі і включає практичне завдання (три задачі, разом 50 балів).

9. Схема нарахування балів

	Поточний контроль	Форма контролю	Кількість балів
№№ теми	Назва теми		
1-5		Контроль на робота	10
6-10		Контроль на робота	10
Разом			20
Індивідуальні завдання (підготовка рефератів)			20
Поточні опитування (виступи)			10
	<i>Разом поточний контроль</i>		50
	<i>Підсумковий контроль</i>	Іспит	50
	Разом		100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Критерії оцінювання (денна та заочна форма)

1) Поточна контрольна робота (реферат), передбачений навчальним планом (2 роботи по 10 балів, разом 20 балів)

Контрольна робота складається з завдань щодо опрацювання наукових джерел, виконується та здається в електронному вигляді.

Шкала оцінювання індивідуальних завдань (рефератів)

Кількість балів	Критерії оцінювання
10	Здобувач вищої освіти правильно обирає метод виконання завдання, володіє різнобічними вміннями, навичками та прийомами розв'язання завдань. Завдання виконане без помилок. Звіт містить розгорнуті авторські коментарі.

9	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст містить стислі авторські коментарі.
8	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст не містить авторських коментарів.
7	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання не розкрив окремі ключові аспекти завдання. Недостатньо володіє вміннями та навичками роботи з літературними джерелами, методами виконання дослідження. Робота не містить авторських коментарів.
6	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання допустив помилки у виконанні окремих частин роботи. Завдання не містить авторських узагальнень.
5	Здобувач вищої освіти при виконання завдання допустив значну кількість помилок. Тема розкрита поверхнево.
0-4	Здобувач вищої освіти не уміє застосовувати знання при виконанні завдання, не володіє методами дослідження, необхідними для виконання завдання. Не вирішив завдання взагалі або допустив критичні помилки.

2) Поточний контроль (виступи на практичних заняттях)*:

- теми 1, 3 (10 балів)
- теми 5, 6, 7, 9 (10 балів)

Оцінка	Критерії оцінювання
9-10	Виступ повний, обґрунтований, продемонстровано знання, окрім матеріалу підручника, основної та додаткової літератури, наведено аргументацію на користь власної авторської позиції. Студент відповідає на додаткові запитання належним чином
7-8	Тема виступу в цілому розкрита, продемонстровано знання матеріалу підручника та основної літератури, але власна аргументація відсутня, відповіді на додаткові запитання не надані
5-6	Тема виступу в цілому розкрита, але виключно на матеріалах навчальної літератури, без демонстрації вивчення основних та додаткових джерел наукових джерел
0-4	Студент не готовий; або пропустив заняття без поважної причини; або пропустив заняття з поважної причини, але не відпрацював його; або не розкрив питання; або розкрив фрагментарно та безсистемно, без підтвердження знання положень навчальної літератури та не продемонстрував знайомство з джерелами, які мав пропрацювати при підготовці.

*Примітка. Після визначення оцінки поточного контролю набраний бал перераховується для зарахування до загальної 100-бальної оцінки з коефіцієнтом 0,1 (теми 1, 3) або 0,2 (теми 5, 6, 7, 9).

9. Політика курсу щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Суворе дотримання принципів академічної доброчесності згідно [Положення](#) про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (введено в дію наказом ректора № 0501-1/173 від 14.05.2015 р., https://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf).

При вивченні дисципліни необхідно дотримуватись принципів регулярності підготовки до кожного заняття, високої організованості у процесі самостійної роботи над курсом, систематичної роботи з рекомендованою навчальною та науковою літературою, активності на семінарських заняттях своєчасного звернення до викладача за консультаціями щодо складних питань.. Рекомендується також формувати у себе навички ведення наукової дискусії щодо концепцій, позицій, поглядів, пропозицій окремих авторів, формулювання змістовних та переконливих аргументів на користь власної позиції з того чи іншого теоретичного або прикладного питання. Відвідування занять є обов'язковим. Поважна причина пропуску (хвороба) підтверджується відповідним документом. Пропущений матеріал має бути відпрацьований за узгодженням з викладачем шляхом відвідування консультаційних годин зі звітом про виконане завдання.

10. Оскарження результатів підсумкового контролю здійснюється згідно до [Положення](#) про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (введено в дію наказом ректора № 0211-1/342 від 10.07.2018 р., https://drive.google.com/drive/folders/0BwRBoOD_AIQSZ0xDtkt2eDNrX0U).

11. Рекомендована література

Основна література

Васильева С.В., Секисов А.Г. Экономика отраслевых рынков: учеб. пособие. Чита: ЧитГУ, 2011. 125 с.

Вехи экономической мысли. Теория отраслевых рынков Том 5. М.: Экономическая школа, 2003. 670 с.

Вольчик В. В. Лекции по экономике отраслевых рынков
Ватник П.А. Сборник лекций по теории отраслевых рынков. <http://seinst.ru/page88/>

Гильмундинов В.М. Экономика отраслевых рынков. Ч. 2 : учеб. пособие. Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. 71 с.

Гильмундинов В.М. Экономика отраслевых рынков. Ч. 1: учеб. пособие. Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2005. 83 с.

Джуха В. М., Курицын А. В., Штапова И. С. Экономика отраслевых рынков : учебное пособие 2-е изд., перераб. и доп. М. : КНОРУС, 2012. 288 с.

Кабраль Л. Организация отраслевых рынков. Вводный курс / пер. с англ. Мн.: Новое знание, 2003. 356 с.

Карабанова О.В. Теория отраслевых рынков. М.: Научный консультант, 2015. 58 с.

Кликунов Н.Д. Теория цены и ценообразование (избранные темы из экономики отраслевых рынков). Сборник задач и проблем.- Курск, 2008.- 36 с.

Лебедев О.Т. Экономика отраслевых рынков. Учебное пособие. Изд. 2-е. СПб.:Изд-во Политехнического университета, 2009. 340 с.

Розанова Н. М. Экономика отраслевых рынков : учеб. пособие. М. : Высшее образование, Юрайт Издат, 2011. 906 с.

Розанова Н.М. Экономика отраслевых рынков. Практикум. Учебное пособие для бакалавров.- М.: Юрайт, 2011. 492 с.

Рой Л.В., Третьяк В.П. Анализ отраслевых рынков. М.: Инфра М, 2008. 442 с.

Тарануха Ю.В. Теория отраслевых рынков (в структурно-логических схемах). Учебно-методическое пособие / Под общей ред. А.В. Сидоровича; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2009.

Теория отраслевых рынков: учебное пособие / под общ. ред. И.А. Стрелец, М.И. Столбова. МГИМО (У) МИД России, кафедра прикладной экономики. М.: Научная библиотека, 2013. 156 с.

Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. в 2 тт. СПб.: Экономическая школа, 2000 (Т. 1. 334 с. Т. 2. 455 с.)

- Хэй Д., Моррис Д. Теория организации промышленности. Учебник в 2-х томах. Пер. с англ. под ред. А. Г. Слуцкого.- СПб: Экономическая школа, 1999. Том 1. 381 с. т.2. 592 с.
- Шерер Ф.М., Росс Д. Структура отраслевых рынков М.: Инфра-М, 1997. 698 с.
- Юсупова А. Т. Теория отраслевых рынков. Пособие для вузов. Новосибирск : Изд-во СО РАН, 2005. 210 с.
- Hoose David Van. The Industrial Organization of Banking: Bank Behavior, Market Structure, and Regulation. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, Year: 2017. 310 p.
- Lehmann Erik E., Keilbach Max. From Industrial Organization to Entrepreneurship: A Tribute to David B. Audretsch Springer International Publishing, Year: 2019. 472 p.
- Lipczynski John, Goddard John, Wilson John O. S. Industrial Organization: Competition, Strategy and Policy. 5th ed. Pearson. Education Limited, Year: 2017. 881 p.
- Pepall Lynne, Richards Dan, Norman George. Industrial Organization: Contemporary Theory and Empirical Applications. Wiley, Year: 2014. 725 p.

Допоміжна література

- Авдашева С.Б., Розанова Н.М. Теория организации отраслевых рынков. Учебник. М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1998. 320 с.
- Акерлоф Дж. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм // THESIS, 1994, вып. 5.
- Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: В 3-х т. / Общая редакция В.М. Гальперина. СПб: «Экономическая школа» ГУ ВШЭ. 2008. Т.2.
- Кирцнер И.М. Конкуренция и предпринимательство. - М., 2001.
- Коуз Р. Фирма, рынок и право. М.: Дело, 1993.
- Микроэкономика: практический подход (Managerial Economics) : учебник / коллектив авторов ; под ред. А.Г. Грязновой и А.Ю. Юданова. 6-е изд., стер. М. : КНОРУС, 2011.
- Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции. М., 1986.
- Розанова Н.М. Микроэкономика. Руководство для будущих профессионалов: учебник для бакалавров. М.: Юрайт, 2012.
- Розанова Н.М., Авдашева С.Б. Лекции по теории отраслевых рынков. М.: ВШЭ, 1996.
- Слепенкова Е.М. Преподавание предмета «Экономика отраслевых рынков» студентам третьего курса экономического факультета МГУ // Методология экономической науки и методика преподавания экономической теории: Часть 2. Монография Под редакцией К.В. Папенова, М.М. Крюкова, К.А. Хубиева. Глава 21. М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС 2007. 269 с.
- Хитер К. Экономика отраслей и фирм. Учеб. пособие. Пер. с англ. / Под ред. В.В. Герасименко. М.: Финансы и статистика. 2004.
- Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции. М., 1996.
- Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика. М.: ГНОМ-Д, 2001.
- Ambroziak Adam A. (ed.) The New Industrial Policy of the European Union. Springer International Publishing, Year: 2017. 276 p.
- Huan Huan, Jianwei Xu, Jinsheng Wang, Beidou Xi. Groundwater Pollution Risk Control from an Industrial Economics Perspective: Springer Singapore, Year: 2018. 129 p.
- Kar Saibal, Datta Debabrata (auth.) Industrial and Labor Economics: Issues in Developing and Transition Countries : Springer India, Year: 2015. 175 p.
- Perspectives on Global Development 2013 : Industrial Policies in a Changing World. OECD. Year: 2013. 254 p.
- Shum Matthew. Econometric Models for Industrial Organization: World Scientific, Year: 2017. 144 p.
- Spiegler Ran. Bounded Rationality and Industrial Organization. Oxford University Press, Year: 2014. 235 p.
- Tremblay Victor J., Tremblay Horton Carol. New Perspectives on Industrial Organization:

With Contributions from Behavioral Economics and Game Theory Springer-Verlag New York,
Year: 2012. 820 p.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Закон України «Про захист економічної конкуренції»

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

Закон України «Про природні монополії»

Закон України «Про Антимонопольний комітет України»

Конкуренція. Журнал Антимонопольного комітету України

<http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=95301>

Офіційний сайт Антимонопольного комітету України www.amc.gov.ua

Офіційний сайт Верховної Ради України www.rada.gov.ua

Офіційний сайт Державної служби статистики України www.ukrstat.gov.ua

Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України www.me.gov.ua/

Офіційний сайт Національного банку України – www.bank.gov.ua

Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

www.ssmc.gov.ua

Урядовий портал www.kmu.gov.ua